

Περιφερειακή ανάπτυξη- Περιφερειακές ανισότητες. Εισαγωγικές έννοιες. Συσσώρευση Κεφαλαίου, Χωρικός Καταμερισμός Εργασίας

«Χωρικές, Οικονομικές, Κοινωνικές και
Περιβαλλοντικές Διαστάσεις της
Ανάπτυξης και του Σχεδιασμού»

Διδάσκων: Ι. Σαγιάς, Επίκουρος Καθηγητής
ΕΜΠ

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

David Harvey: Η Γεωγραφία της Συσσώρευσης Κεφαλαίου.

- Η Ανάπτυξη συντελείται σε ένα πλαίσιο στο οποίο **οι αλλαγές** στο κόστος, την ταχύτητα, τη συνέχεια, τη διάρκεια και την αποτελεσματικότητα των μετακινήσεων στο χώρο **διαμορφώνουν/επηρεάζουν/μεταβάλλουν «τις σχετικές αποστάσεις των τόπων παραγωγής από τις μεγάλες αγορές».**
- Αυτό σημαίνει τη **γέννηση** και την **παρακμή** 'κέντρων παραγωγής' και τη συνεχή αναδιάταξη, αναδιάρθρωση των κέντρων αυτών και των αγορών τους, ως αποτέλεσμα των αλλαγών στις σχετικές θέσεις τους. Η διαδικασία αυτή καταγράφεται ως **«άνιση γεωγραφική ανάπτυξη του καπιταλισμού».**
- Οι **μετατοπίσεις** στις χωρικές συγκεντρώσεις από τις παραπάνω διαδικασίες **δημιουργούν προβληματικές συνθήκες** διότι η κεφαλαιακή συσσώρευση απαιτεί **σταθερές και μόνιμες υποδομές** σε συγκεκριμένες τοποθεσίες που θα διευκολύνουν την παραγωγή-μεταφορά-ανταλλαγή-κατανάλωση προϊόντων και υπηρεσιών.

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

David Harvey: Η Γεωγραφία της Συσσώρευσης Κεφαλαίου.

Το πρόβλημα αυτό συμπυκνώνεται στην ακόλουθη παρατήρηση:

« **Το παραχθέν γεωγραφικό τοπίο συγκροτούμενο από σταθερό και μόνιμο «βυθισμένο» (sunk) κεφάλαιο αποτελεί τόσο την λαμπρή παράδοση του παρελθόντος, όσο και τη φυλακή που περιορίζει την περαιτέρω εξέλιξη/ανάπτυξη της συσσώρευσης κεφαλαίου, επειδή υψώνει χωρικά εμπόδια εκεί που δεν υπήρχε κανένα».**

Η «παραγωγή» λοιπόν του τοπίου αυτού **εγκλωβίζει** την κεφαλαιακή συσσώρευση σε πάγιες εγκαταστάσεις και υποδομές και αυτό αποτελεί και μια **θεμελιώδη αντίφαση**.

Με άλλα λόγια οι συνθήκες της αποδοτικότερης συσσώρευσης του κεφαλαίου προϋποθέτουν τόσο την **«εκμηδένιση του χώρου μέσω του χρόνου»** όσο και την **«παραγωγή» μόνιμων και σταθερών «χώρων παραγωγής».**

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

David Harvey: Η Γεωγραφία της Συσσώρευσης Κεφαλαίου.

- Η καπιταλιστική ανάπτυξη είναι μια **συνεχής πάλη** ανάμεσα στην ανάγκη **διαμόρφωσης παραγωγικών τοπίων** και την ανάγκη **καταστροφής** τους, όταν οι νέες συνθήκες το επιβάλλουν.
- Σε κάθε μια περίοδο μεγέθυνσης/ανάπτυξης **διαμορφώνονται οι κατάλληλες συνθήκες** για την πραγματοποίηση κερδών **από νέες παραγωγικές δραστηριότητες** σε νέες, επιλεγμένες, περιοχές.
- Στις περιοχές-περιφέρειες αυτές:
 - Δημιουργούνται **κατάλληλες** παραγωγικές δομές και εγκαταστάσεις
 - **Συγκεντρώνεται** παγίων εγκαταστάσεων οι οποίες σχετίζονται με την κατανάλωση (κατοικίες, εμπορικά καταστήματα, εγκαταστάσεις αναψυχής, κοινωνικός εξοπλισμός)
 - **Ιδιαίτερες χωρο-κοινωνικές σχέσεις και διαφοροποιήσεις που διευκολύνουν την αναπαραγωγή των κατάλληλων συνθηκών** για την κεφαλαιακή συσσώρευση.

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

David Harvey: Η Γεωγραφία της Συσσώρευσης Κεφαλαίου.

- Κάθε περίοδος συσσώρευσης δημιουργεί μια ιδιαίτερη γεωγραφία στην οποία εγγράφονται οι συνθήκες/απαιτήσεις της συσσώρευσης: εγκαταστάσεις, τεχνικές παραγωγής, καταναλωτικά πρότυπα, πολιτισμικά χαρακτηριστικά κλπ.
- Οι επιχειρήσεις που εγκαθίστανται σε αυτές τις νέες περιφέρειες και χρησιμοποιούν τις πιο σύγχρονες τεχνολογίες και τεχνικές απολαμβάνουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του παραχθέντος χωρο-κοινωνικού τοπίου, σε σύγκριση με τις περιοχές όπου οι συνθήκες αυτές δεν είναι διαμορφωμένες.
- Σταδιακά όμως οι εγκαταστάσεις φθείρονται-απαξιώνονται, οι εργαζόμενοι ζητούν και επιτυγχάνουν υψηλότερες αμοιβές, καλύτερες συνθήκες εργασίας...
- Το κόστος παραγωγής και αναπαραγωγής αυξάνει και το συγκριτικό πλεονέκτημα φθίνει. Οι περιοχές-περιφέρειες δεν είναι πλέον «ανταγωνιστικές».
- Η «παλιά» γεωγραφία γίνεται εμπόδιο στην ανάπτυξη.

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

David Harvey: Η Γεωγραφία της Συσσώρευσης Κεφαλαίου.

- Οι ανάγκες της κεφαλαιακής συσσώρευσης οδηγούν στην αναζήτηση 'νέων' περιοχών που (θα) διέπονται από μια 'νέα' λογική (συνθήκες). Διαμορφώνεται έτσι μια 'νέα' γεωγραφία.
- Η υποβάθμιση- 'υπανάπτυξη' των 'παλαιών' περιοχών θα αντιστραφεί μόνο όταν οι επικρατούσες δομές και σχέσεις μεταβληθούν, π.χ. αλλαγές-βελτίωση του κτηριακού αποθέματος, υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, αναθεώρηση εργασιακών σχέσεων, κλπ.

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

Doreen Massey: Συσσώρευση κεφαλαίου, Κοινωνικός και Χωρικός Καταμερισμός Εργασίας

Η Massey τονίζει την ιδιαίτερη σημασία που έχει στην ανάπτυξη του χώρου η ιστορική εξέλιξη των οργανωτικών μορφών της παραγωγικής διαδικασίας, χρησιμοποιώντας μια γεωλογική μεταφορά.

Υποστηρίζει ότι ο «χωρικός καταμερισμός εργασίας» είναι το αποτέλεσμα διαδοχικών «επενδυτικών στρωμάτων».

Κάθε χρονική περίοδο ο χωρικός καταμερισμός εργασίας είναι αποτέλεσμα «της αλληλεπίδρασης των υπαρχόντων χαρακτηριστικών της χωρικής διαφοροποίησης αφ' ενός και των προϋποθέσεων, στη συγκεκριμένη στιγμή, των κυρίαρχων παραγωγικών διαδικασιών αφ' ετέρου»

Με τη θεώρηση αυτή της «παραγωγής» του «χωρικού καταμερισμού εργασίας» η Massey συνδέει την (άνιση) ανάπτυξη του χώρου με την (άνιση) ανάπτυξη του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας και των κοινωνικών τάξεων.

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

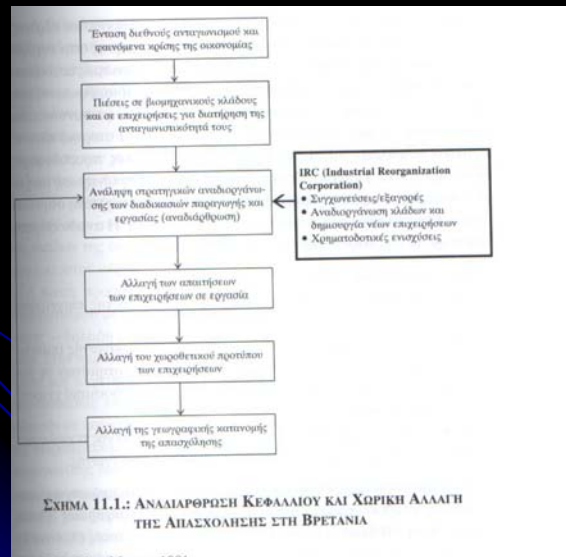
Doreen Massey: Συσσώρευση κεφαλαίου, Κοινωνικός και Χωρικός Καταμερισμός Εργασίας

Ο τρόπος οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας δεν διαμορφώνει μόνο τη διάρθρωση και αναδιάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας, της οικονομίας σε επιμέρους κλάδους/τομείς αλλά και την διάρθρωση και αναδιάρθρωση των χωρικών δομών.

Με τον διαχωρισμό σύλληψης και εκτέλεσης της παραγωγής (R&D, παραγωγή) οι διάφορες λειτουργίες των επιχειρήσεων 'απλώθηκαν' στο χώρο. Διαμορφώθηκε έτσι μια 'άνιση' χωρική ανάπτυξη, μέσω της εξειδίκευσης των περιοχών-περιφερειών και δημιουργήθηκαν οι συνθήκες για την περαιτέρω αξιοποίηση των 'συγκριτικών' πλεονεκτημάτων'

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

Doreen Massey: Συσσώρευση κεφαλαίου, Κοινωνικός και Χωρικός Καταμερισμός Εργασίας

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

Doreen Massey: Συσσώρευση κεφαλαίου, Κοινωνικός και Χωρικός Καταμερισμός Εργασίας

1. Οι **επιταγές** του διεθνούς ανταγωνισμού αποτελούν την κινητήρια δύναμη της βιομηχανικής αναδιάρθρωσης.
2. Καθώς **σύλληψη-έλεγχος** της παραγωγικής διαδικασίας **διαχωρίζονται** από την παραγωγή 'καθαυτή' η αναδιάρθρωση οδηγεί στην παρακμή παραγωγικών διαδικασιών και τρόπων παραγωγής.
3. Η διαφοροποίηση των απαιτήσεων των επιχειρήσεων για εργατικό δυναμικό: **ειδικευμένο**, στις λειτουργίες R&D, marketing, **ανειδίκευτο** στις λειτουργίες της παραγωγής οδηγεί στη χωροθέτησή τους στις περιοχές όπου υπάρχει η απαιτούμενη προσφορά (αγορά εργασίας). Οι πρώτες σε **μεγάλες πόλεις-επιχειρηματικά κέντρα** και οι δεύτερες σε **περιφερειακές περιοχές**.
4. Η διαδικασία αυτή «**παράγει**» κύκλους «**επενδυτικών στρωμάτων**» καθώς οι **ανάγκες** σε εργατικό δυναμικό **αναδιρθρώνονται**. Στο χωρικό καταμερισμό εργασίας κάποιες περιφέρειες βρίσκονται **ψηλά στην ιεραρχία την μια περίοδο και χαμηλά την άλλη**, πχ. Περιοχές μεταλλείων, περιοχές αυτοκινητοβιομηχανίας, κλωστοϋφαντουργίας κλπ.

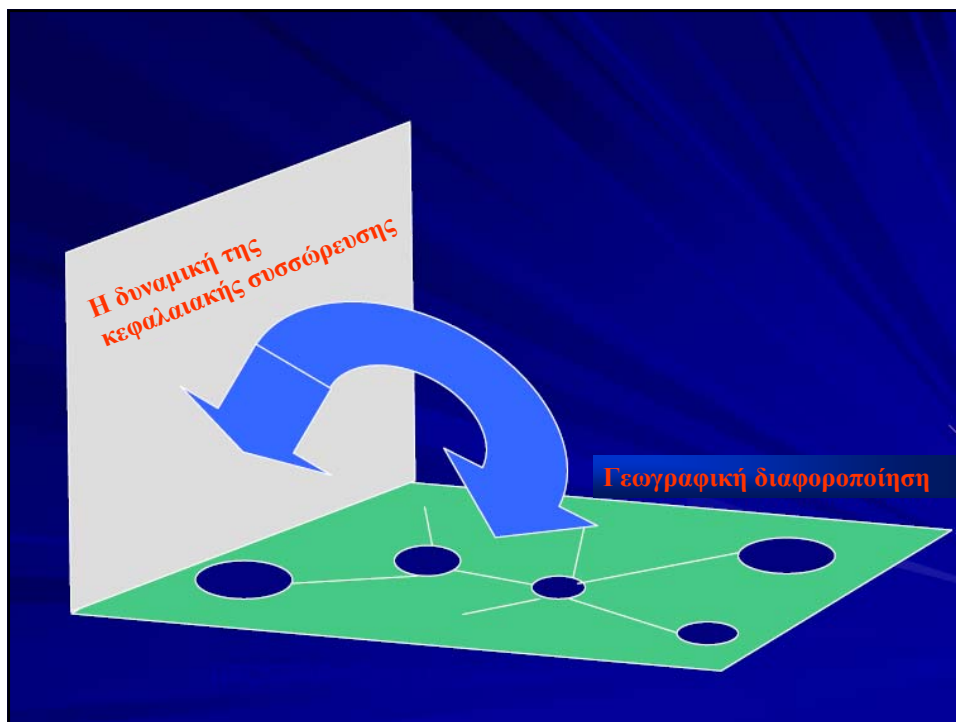
Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

Doreen Massey: Συσσώρευση κεφαλαίου, Κοινωνικός και Χωρικός Καταμερισμός Εργασίας

5. Ο 'νέος' χωρικός καταμερισμός εργασίας **πηγάει** από μια σύνθετη **αλληλεπίδραση** μεταξύ των «**επενδυτικών στρωμάτων**» που **εγγράφουν** και **επανεγγράφουν** στο χώρο τις **δομές** και τις **σχέσεις** της **παραγωγικής διαδικασίας**.

Το αποτέλεσμα είναι «ιδιόμορφοι» τοπικοί συνδυασμοί.

Ένα δυναμικά «μετακινούμενο καλινδοσκόπιο» γεωγραφικών επιφανειών και απαιτήσεων της παραγωγικής διαδικασίας.

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

Doreen Massey: Συσσώρευση κεφαλαίου, Κοινωνικός και Χωρικός Καταμερισμός Εργασίας

Θέσεις-Υποθέσεις-Διαπιστώσεις της προσέγγισης:

1. Η **οργάνωση του χώρου** της παραγωγικής διαδικασίας προκύπτει με **συστηματικό και όχι με τυχαίο τρόπο**, που αντικατοπτρίζει τις ανταγωνιστικές πιέσεις.
2. Η **τοπική και περιφερειακή οικονομική** (??) ανάπτυξη έχει στενές σχέσεις **αλληλεξάρτησης** με εθνικές και διεθνείς διαδικασίες και μηχανισμούς αναδιάρθρωσης.
3. Η διερεύνηση και η ερμηνεία της **μεταβαλλόμενης γεωγραφίας** της παραγωγής και της περιφερειακής ανάπτυξης είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις **μεταβολές στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό 'χώρο'**.
4. Το **εργατικό δυναμικό αποτελεί καθοριστικό παράγοντα** στη χωροθέτηση των επιχειρήσεων, στη διαμόρφωση του χωρικού καταμερισμού της εργασίας.

Συσσώρευση Κεφαλαίου και η γεωγραφία της ανάπτυξης

Doreen Massey: Συσσώρευση κεφαλαίου, Κοινωνικός και Χωρικός Καταμερισμός Εργασίας

Θέσεις-Υποθέσεις της προσέγγισης:

5. Οι **χωρικές δομές και σχέσεις** διαδραματίζουν **καθοριστικό ρόλο** στην αναπτυξιακή διαδικασία.
Διαμορφώνουν ένα **διαφοροποιημένο υπόβαθρο 'ευκαιριών'** και ταυτόχρονα (συν) διαμορφώνουν τις **στρατηγικές αναδιάρθρωσης** της παραγωγής.
6. Η **σχέση τοπικού-υπερτοπικού** και οι διασυνδέσεις-αλληλεξαρτήσεις τους **συνδιαμορφώνουν και συνδιαμορφώνονται από τις στρατηγικές/επιταγές της παραγωγικής αναδιάρθρωσης**.
7. Τα «επενδυτικά στρώματα» **εγγράφουν αλλά και «υποθηκεύουν» τις χωρικές ανισότητες, τις χωρικές δομές και τις διαδικασίες χωρικής αναδιάρθρωσης.**